

ІННОВАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ ОСВІТЯНСЬКИХ СТРУКТУР ЯК РУШІЙ ЯКІСНИХ ЗМІН В ОСВІТІ УКРАЇНИ

Бондаренко Неллі Володимирівна

к. п. н., старший науковий співробітник

Інститут педагогіки НАПН України

м. Київ, Україна

Анотація: У статті порушено проблему увідповіднення української системи освіти світовим освітнім трендам. Увагу сфокусовано на розробленні, опануванні та впровадженні освітніх інновацій на засадах взаємодії педагогічної науки, шкільної практики, методичної служби, системи вдосконалення кваліфікації педагогічних працівників.

Ключові слова: освіта; інновації; співдослідження; наука; практика.

Актуальність і ефективність досліджень в освітній галузі, їх життєздатність і результативність значною мірою залежать від взаєморозуміння та партнерської співпраці на спільний вагомий результат науковців, методистів і вчителів. Піднесення якості освіти корелюється з висхідною динамікою рівня кваліфікації вчителів. На нього відчутно впливає взаємодія науки і практики та залучення педагогів до дослідницької діяльності. Під керівництвом науковців учителі опановують актуальні питання лінгводидактики, теоретичні аспекти нових технологій навчання мови. Виконуючи свою частину дослідження, вони проводять анкетування, апробують розроблені науковцями матеріали, розвивають наукове мислення й дослідницькі навички, збагачують методичний арсенал. Педагоги-предметники сприймають, засвоюють, апробують і творчо впроваджують сучасні наукові ідеї та розробки в практику роботи закладів загальної середньої освіти. Важливу місію в цьому процесі відведено експериментальним закладам Інституту педагогіки Національної академії

педагогічних наук України, на базі яких здійснюється системна робота й відбуваються знакові освітні заходи. Суголосні перспективним тенденціям розвитку успішних освітніх систем, вони дають імпульс реалізації ідей у розвиток Нової української школи.

На підставі їх аналізу виокремлено світові тренди, у контексті яких розвиваються освіта і наука в Україні [1]. Це: 1. Дослідження й інтегрування найкращого. 2. Ключові навички XXI століття – креативність, критичне мислення, здатність вирішувати складні завдання, приймати оптимальні рішення, комунікаційні навички, вміння вести перемовини, командна співпраця (спроможність скоординовано взаємодіяти в команді для досягнення спільної мети), інноваційність, (готовність пропонувати нове), емоційний інтелект. До них слушно додають інформаційну та медіаграмотність (здатність працювати з інформацією), такі життєві й соціальні навички як пластичність, ініціативність, самостійність, відповідальність, лідерство. 3. Розвиток в учнів критичного мислення. 4. Максимальна індивідуалізація (персоналізація) навчання залежно від зацікавлень і досягнень учня. 5. Інтегроване навчання на основі залучення глибоких і різнобічних міжпредметних зв'язків. 6. Інновації в освіті. 7. Ціннісне навчання й виховання. 8. Нові формати освіти. 9. Діджиталізація. 10. Навчання через гру. 11. Розвиток емоційного інтелекту дитини. 12. Учителі-дослідники. 13. Залучення учнів до розв'язання екологічних проблем. 14. Реформування системи вдосконалення кваліфікації вчителів, результатом якої стануть якісні її зміни. Розвиваючись у рідній світових тенденцій, вітчизняна наука фокусується на компетентнізаційних пріоритетах – формуванні в учнів універсальних життєвих компетентностей, розвиткові критичного мислення, мовленнєвій вправності, інтелектуальній культурі, креативності тощо[2; 3; 4; 5]. З огляду на пандемію коронавірусу COVID-19 актуалізувалися проблеми нових форматів освіти. Індивідуалізація (персоналізація) навчання, самоосвіта, діджиталізація, емоційний розвиток учнівства, реформування системи вдосконалення кваліфікації педагогічних кадрів потребують уваги учителів, методистів і науковців. Підтвердженням тому є взаємокорисна співпраця

освітнянських структур на базі експериментальних закладів Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України на рівні самого закладу, району й області. Перший спільний науково-практичний семінар було проведено 03 жовтня 2018 р. з ініціативи районного методичного центру відділу освіти Києво-Святошинської районної державної адміністрації (Прокуда В.) на базі експериментального закладу Інституту педагогіки НАПН України – Вишнівського академічного ліцею «Основа» Києво-Святошинської районної ради, очолюваного директором Н. Руденко. Одним із визначальних аргументів для вибору саме цього ліцею стали високі показники успішності й багаторічна ефективна системна співпраця колективу високопрофесійних педагогів та керівництва з науковцями галузевої академії у розробленні освітніх інновацій та їх реалізації. Результати спільної роботи вчителів і науковців оприлюднюються у публікаціях в Україні й за кордоном [6; 7; 8]. Успішність такої співпраці сприяла набуттю Вишнівською ЗОШ I–III ступенів №3 статусу академічного ліцею й опорної школи в регіоні.

Тему науково-практичного семінару вчителів Києво-Святошинського району Київської області було вибрано з огляду на сучасні перспективні тенденції розбудови Нової української школи. Як пріоритетну визначено українську версію компетентнізації освіти [8] – «Компетентнісно орієнтоване навчання української мови у закладах загальної середньої освіти».

Ідею наскрізного розвитку універсальних життєвих компетентностей було проілюстровано на прикладі проєкту підручника «Українська мова» для 10 класу закладів загальної середньої освіти з навчанням російською мовою [3], у якому реалізовано текстоцентричний підхід до опанування мови і який готувався до виходу в світ у видавництві «Літера». Схарактеризовано функції тексту як стрижневого компонента уроку, розкрито визначальну роль тексту у формуванні ключових компетентностей; наведено різноманітну тематику текстів за кожною з 11-ти груп; з'ясовано специфіку компетентнісного уроку та вимоги до нього (Бондаренко Н., Ладоня К., Галаєвська Л.).

Згідно з ухвалою семінару було започатковано роботу творчих груп, кожна з яких працювала над розробленням конкретної ключової компетентності та методики її формування. Педагогічний колектив Вишнівського академічного ліцею «Основа» надав пріоритет дослідженню культурної компетентності. Зміст і результати роботи творчої групи науковців, високваліфікованих методистів і педагогів-предметників (Бондаренко Н., Бондаренко Т., Галаєвська Л., Зеленова Л., Коломієць О., Кравченко Т., Ладоня К., Нестеренко І., Охріменко Т., Прокуда В., Савіцька М., Синьоока Г., Ткач О., Янішевська О.) оприлюднено на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, у збірниках наукових праць та в матеріалах конференцій в Україні й за кордоном [9; 10].

Логічним продовженням цього успішного заходу став науково-практичний семінар із майстер-класами учителів української мови і літератури Київської області «Інноваційні технології формування ключових компетентностей на уроках української мови» – за наукового супроводу дослідників Інституту педагогіки НАПН України (Бондаренко Н., Косянчук С., Ладоня К., Галаєвська Л.), організаційної та методичної підтримки Київського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних кадрів (Лященко О.), Методичного центру відділу освіти Києво-Святошинської районної державної адміністрації (Прокуда В.). Так було започатковано ефективну форму співпраці освітянських структур різного рівня на базі експериментального закладу Інституту педагогіки НАПН України, коли висока наука, методика і практика спілкуються зрозумілою одне одному мовою, співпрацюють на постійній системній основі, локально апробують і впроваджують результати спільних наукових досліджень, діляться ними з колегами на рівні міста, району, області й України, а також інформують про свої здобутки світову освітянську спільноту.

Робота науково-практичного семінару з майстер-класами відбувається за чітким алгоритмом. Теоретичну частину заходу забезпечують науковці. Вони дають обґрунтування інновації з наукового погляду, з'ясовують з учасниками семінару незрозумілі питання. Так педагоги-предметники здобувають

теоретичну підготовку. Педагоги, які є учителями-дослідниками і глибоко знаються на проблемі завдяки тривалій співпраці з науковцями, діляться з учасниками семінару досвідом застосування інновації. Учні демонструють успішність роботи за новим методом. Учасники семінару беруть участь у майстер-класі, опановуючи основні уміння, необхідні для роботи за демонстрованим методом (це показано на прикладі «Шести кольорових капелюшків мислення»). Вони одержують домашні завдання за темою семінару. Результати виконання представляють на наступній зустрічі.

Практичну частину майстер-класу провели його керівник Л. Зеленова і Т. Кравченко, учителі української мови і літератури Вишнівського академічного ліцею «Основа» [7].

Другий етап семінару розпочався презентацією уроку вчителів Академічного ліцею № 5 м. Обухова Київської області Т. Гончарової і Р. Корнієць за твором І. Карпенка-Карого «Хазяїн», проведеного із застосуванням методу «Шести кольорових капелюшків мислення». Учасники семінару були в захопленні від високопрофесійно проведеного уроку, у якому класика унікально поєднана із сучасним її прочитанням, візуалізованим анімацією, де доходять істини через діалог однолітки старшокласників.

Належну увагу було приділено *storytelling(y)* як перспективному методу опанування української мови [11]. Учасників семінару було ознайомлено з новим методом і результатами проведеного анкетування (Бондаренко Н., Косянчук С.). Зеленова Л. і Кравченко Т. поділилися досвідом застосування технік історієтворення, а старшокласники показали презентації історій. Вразила зворушлива історія Українського Прометея – Олекси Гірника, який віддав життя за українську мову.

Третій етап Київського обласного науково-практичного семінару з майстер-класами відбувся 13 травня 2020 року. З огляду на пандемію коронавірусу COVID-19 семінар проходив дистанційно на платформі ZOOM у форматі *zoom-конференції*. Переважно йшлося про такі проблеми: інноваційні методи навчання української мови і літератури; перспективні технології розвитку

ключових компетентностей на уроках української мови і літератури; вимоги до компетентнісного уроку; розвиток критичного мислення здобувачів освіти; «Шість кольорових капелюшків мислення» як ефективний метод роботи з текстом і розвитку критичного мислення; storytelling як перспективний метод опанування української мови; досвід упровадження компетентнісного підходу й методів розвитку критичного мислення в навчанні української мови і літератури.

Підсумовуючи результати й окреслюючи перспективи співпраці науковців, методистів і педагогів-практиків, беремо за пріоритет розвиток креативності здобувачів освіти, ключових емоцій життєвого успіху, здатності фокусуватися в інформаційному потоці (розвиток компетентностей, об'єднаних під «ною парасолькою грамотності»); проблеми нової грамотності, акцентовані в оновленій 2018 року «Європейській рамці ключових компетентностей для навчання упродовж життя»; рекомендації міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 в Україні щодо активізації роботи над читацькою грамотністю здобувачів освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко Н. В. Українська нова школа у контексті світових трендів освіти. *Матеріали VII Міжнародної наукової конференції «Science progress in European countries: new concepts and modern solutions»* (м. Штутгарт, 31 трав. 2019 р.). С. 304–316. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716337>
2. Бондаренко Н.В. Мейнстрім освітнього прогресу в Україні – компетентність ↔ креативність. *«Science progress in European countries: new concepts and modern solutions»*: Papers of the 9th International Scientific Conference. September 6, 2019, Stuttgart, Germany, 06 вересня 2019 р., с. Stuttgart, Germany. С. 91–102. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716941>
3. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Розвиток життєвих компетентностей старшокласників засобами підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. праць. Київ, 2018. Вип. 21. С. 44–56. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/711797>

4. Васьківська Г. О., Косянчук С. В. Риторичні уміння учнів старшої школи у контексті ціннісно-сислової сфери. *Українська мова і література в школі*. 2011. №8. С. 14–19. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/26595>
5. Косянчук С. В. Читання у процесі формування культури інтелектуального життя особистості: соціальний вектор реалізації педагогічних технологій профільного навчання. *Problems of implementation of science into practice: abstracts of XIII international scientific and practical conference*. Oslo, Norway 2020, April, 20–21. Pp. 258–261. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/720160>
6. Ладоня К. Ю., Зеленова Л. В., Синьоока Г. І. Підручник української мови очима учня, вчителя, науковця. *Проблеми сучасного підручника*. 2017. Вип. 19. С. 158–166.
7. Зеленова Л., Кравченко Т. Розвиток критичного мислення здобувачів освіти – вимога часу. *Українська мова і література в школі*. 2019. № 1. С. 17–21.
8. Бондаренко Н. В. Компетентнізація шкільної освіти: українська версія. *Science and society*. Proceedings of the 13th International conference, July 19, 2019, Hamilton, Canada. С. 124–135. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716810>
9. Бондаренко Н. В. Культуромовний розвиток особистості: співдослідження науковців і педагогів-практиків. *Україна, українська мова – світ ХХІ століття у діалозі культурно-мовних, морально-громадянських цінностей особистості та педагогічних систем*: ел. зб. статей за матеріалами Дванадцятої Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Київ, 25 жовт. 2019 р. / [за наук. ред. Г. О. Васьківської]. Київ : Педагогічна думка, 2019. (Серія: Дидактика: теорія і практика). С. 38–45. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/717958>
10. Бондаренко Н. В. Формування культурної компетентності як ключової на уроках української мови. *Молодь і ринок*. 2019. № 8 (175). С. 94–99. <http://mir.dspu.edu.ua/issue/view/10771>
11. Бондаренко Н. В. Storytelling як комунікаційний тренд і всепредметний метод навчання. *Молодь і ринок*. 2019. № 7 (174). С. 130–135. <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/716893>